

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора юридичних наук, професора **Жаровської Ірини Мирославівни** на дисертацію Щербатюк Ірини Олександрівни «**Соціально-економічні права людини в умовах глобалізації: теоретичні та практичні аспекти**», представлену на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право

Актуальність теми дослідження. Високий рівень забезпечення та дотримання людських прав є основним показником правової та демократичної держави, яка визнає людину як особливу цінність. Права людини характеризуються наявністю багатьох зв'язків з політичною реальністю та роллю, яку мають відігравати права людини в сучасній міжнародній політиці. Права людини забезпечуються політичними інституціями, що мають враховувати можливість публічного схвалення закріплених прав, виявити обмеження їх здійсненності у поточних політичних обставинах. У боротьбі за те, щоб змусити уряди відповідати за свої зобов'язання щодо прав людини, вагома роль належить громадянському суспільству, громадським і політичним діячам, які опікуються належним забезпеченням прав людей і відповідальністю державних органів та державних службовців за їх порушення. В умовах дії особливого правового режиму воєнного стану окреслене завдання набуває ще більшої актуальності, що зумовлено декількома факторами: по-перше, наявність значної кількості внутрішньо переміщених осіб і релокованих підприємств; по-друге, внаслідок агресії російської федерації проти України значних руйнувань зазнала цивільна інфраструктура, що ускладнює забезпечення соціально-економічних прав людей.

Потребує наукового осмислення правовий механізм забезпечення соціально-економічних прав людей. Наявні глобальні проблеми правового регулювання діяльності держави щодо забезпечення дотримання економічних і соціальних прав громадян у рамках взятих міжнародних зобов'язань. Важливою проблемою залишається вплив бізнесу на права людини та їх дотримання в умовах повномасштабної агресії росії проти України та періоду відбудови. Зазначені проблеми і потреба у їх вирішенні засвідчують безсумнівну актуальність дисертаційного дослідження І.О. Щербатюк.

Про актуальність обраного напрямку дисертаційного дослідження свідчить також те, що дослідження проведено на виконання Стратегії розвитку Національної академії

правових наук України на 2021–2025 роки; Указу Президента України від 30 вересня 2019 року №722 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року»; Національної стратегії України у сфері прав людини, оновленій у 2021 році; Керівних принципів ООН; Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права ООН; Загальної декларації прав людини; Європейської соціальної хартії (переглянутої); Конвенції про мінімальні норми соціального забезпечення; Конвенції Міжнародної організації праці № 131; Конвенції про основні цілі та норми соціальної політики № 117, Національної стратегії доходів до 2030 року.

Структура дисертації є логічною, правильно визначені об'єкт та предмет дослідження. Висновки дисертаційного дослідження підтверджують його завершеність, актуальність та новизну.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації та їх достовірність. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, які сформульовані у дисертації, підтверджується теоретичною та методологічною базою дослідження, критичним аналізом та узагальненням результатів наукових праць, комплексним аналізом законодавства й міжнародної практики у досліджуваній сфері. Чітке визначення об'єкта і предмета дослідження дозволило дисертантці обґрунтувати свою наукову ідею, донести до наукової громадськості власні пропозиції, уникнути формалізму та зробити дисертацію вагомим внеском у правничу науку.

Під час підготовки дисертаційного дослідження в комплексі використано сучасні загальні та спеціальні методи наукового пізнання такі як: діалектичний, структурного та функціонального аналізу, історико-правовий та порівняльно-правовий, а також спеціально-юридичний метод. Метод узагальнення дав змогу зробити висновки на основі проведеного дослідження. Логічний метод дослідження визначив послідовність викладених суджень і висновків.

Наукова новизна положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації. У роботі обґрунтовано низку нових концептуальних положень, висновків і рекомендацій. Переважна більшість положень, винесених авторкою на захист, та висновків є новими або містять значну частку новизни. Зокрема, дисертанткою вперше:

визначено критерії оцінки забезпечення прав людини політичними інституціями з урахуванням можливості публічного схвалення конкретних соціально-економічних прав та обмежень їх реалізації у поточних політичних обставинах; запропоновано змінити економічний і політичний погляд на корупцію та розглядати її як потенційне порушення прав людини; виявлено тісний взаємозв'язок між зобов'язанням бізнесу щодо прав людини (не нашкодь) та корпоративною соціальною відповідальністю.

Слід підтримати констатовану авторкою наявність законодавчих колізій в інституційних відносинах між корпораціями та регуляторними органами держави та необхідність підвищення прозорості, ефективності та взаємної довіри для створення сприятливого ділового середовища для забезпечення суспільних інтересів.

Досить цікавою є думка щодо інтеграції прав людини у КСВ-стратегії управління ризиками шляхом посилення екологічної і соціальної відповідальності та якості управління з орієнтацією на довгострокову цінність та сталий розвиток; прозорість та підзвітність у розкритті нефінансової інформації; залучення та врахування інтересів зацікавлених сторін; формування етичної культури та запобігання корупції.

Запропоновано принципи корпоративного управління на основі чіткої правової, регуляторної та інституційної бази, включаючи ефективне застосування законодавства, справедливе ставлення до акціонерів, визнання та повагу прав стейкхолдерів, розкриття інформації і прозорість діяльності та принципи сталого розвитку – екологічність, соціальна відповідальність.

Заслуговують на увагу аргументи авторки щодо характеристики засобів інституційної підтримки політики соціально-економічних прав людини на базі комплексу інструментів, механізмів та структур, що охоплюють законодавчі, виконавчі, судові та незалежні органи, які держава та громадянське суспільство використовують для забезпечення виконання, моніторингу та захисту прав людини, включаючи міжнародну звітність, механізми ООН та Ради Європи.

До безперечних переваг наукової роботи слід також віднести аналіз фундаментальних принципів прав людини (відсутність дискримінації, участь, підзвітність, залучення), поєднані з явним визнанням людей як власників прав і держав

як основних носіїв обов'язків, які визначають основні ознаки державної політики щодо прав людини.

Робота містить й інші ґрунтовні пропозиції та теоретичні висновки, що заслуговують на підтримку.

Таким чином, роботі притаманна наукова новизна, в ній порушено низку невисвітлених вітчизняною юридичною наукою проблем забезпечення соціально-економічних прав та запропоновані шляхи їх розв'язання, що дозволило сформулювати обґрунтовані висновки.

Повнота викладення наукових результатів в опублікованих працях здобувача. Основні наукові положення та висновки дисертації відображено у 8-ми наукових публікаціях, серед яких: 6 статей у виданнях, включених МОН України до переліку фахових з юридичних наук, 2 статті у зарубіжних наукових виданнях, одна з яких у виданні, що індексується у WoS, 3-ох тезах доповідей на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних заходах. Публікації відповідають вимогам до опублікування результатів дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук.

Анотація оформлена згідно чинних вимог, у розширеній формі повністю розкриває основні положення дисертаційної роботи, не містить інформації, яка відсутня в роботі. Дисертанткою опрацьовано достатню кількість наукових праць українських та зарубіжних вчених (376 джерел), що свідчить про високий рівень обізнаності авторки у питаннях, досліджених у науковій роботі.

Практичне значення одержаних результатів визначається тим, що матеріали дослідження можна використати у: *законотворчій діяльності* – при удосконаленні нормативно-правового регулювання політики прав людини в Україні та розробки актів законодавства щодо підвищення прозорості бізнесу та державного управління як ключових факторів запобігання корупції та забезпечення чесної конкуренції; *науково-дослідній сфері* – при розробці нових і/або вдосконаленні чинних норм щодо запобігання соціально безвідповідальних бізнес-практик, які можуть включати ухилення від податків, недотримання трудових норм, екологічні порушення та маніпуляції з цінами; *правозастосовній діяльності* – для удосконалення нормативно-правових актів,

підготовки методологічного та стратегічного забезпечення механізму запобігання корупції; при плануванні загальної системи нефінансової звітності, що дозволяє послідовно та якісно звітувати про вплив компанії на сталий розвиток; при підготовці проектів нормативних актів з питань фіскальної прозорості суб'єктів владних повноважень; *освітньому процесі* – під час підготовки підручників і навчальних посібників з конституційного та міжнародного права, а також під час викладання курсів та спецкурсів з конституційного та міжнародного права

У результаті вивчення дисертації порушень академічної доброчесності не виявлено. Дисертація відповідає спеціальності 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право.

Дискусійні положення дисертаційної роботи. Позитивно оцінюючи зміст дисертації, вважаємо за необхідне звернути увагу здобувачки на деякі положення, котрі, на наше переконання, потребують уточнення чи додаткової аргументації:

1. Запропонована система запобігання порушенням прав виглядала б більш аргументованою, якби вона чітко корелювалась із засобами належного правозастосування, гарантованих Конституцією прав та обов'язків у соціально-економічній сфері.

2. Дисертантка ґрунтовно аналізує законодавство України, залишаючи поза увагою впровадження загальновизнаних світових стандартів реалізації та захисту соціально-економічних прав як одного із пріоритетних завдань здійснення реформи чинного національного законодавства.

3. Аналізуючи стан нормативно-правового регулювання відносин у сфері забезпечення реалізації та захисту соціально-економічних прав, було б доцільно звернути увагу на наявні численні підзаконні актами, застосування яких суперечать вимогам законодавчих актів, що породжує численні публічно-правові спори, спричинюючи негативні соціальні наслідки й ускладнюючи реалізацію проголошеного євроінтеграційного курсу України.

Проте, наведені зауваження носять дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку роботи, аналіз змісту якої свідчить про цілісність і самостійність проведеного дослідження, його актуальність.

Аналіз тексту дисертації свідчить про відсутність порушення авторкою вимог академічної доброчесності. У дисертаційному дослідженні не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації.

Викладені в дисертації рекомендації та конкретні пропозиції є теоретично обґрунтованими та аргументованими. Тема дисертації є актуальною, сформульовані авторкою висновки та рекомендації є достатньо аргументованими, характеризуються науковою новизною та мають значення не лише для теорії конституційного права, але й для правозастосовної практики.

Таким чином, представлена дисертаційна робота Щербатюк Ірини Олександрівни є самостійним завершеним науковим дослідженням, у якому отримані нові науково-обґрунтовані результати, спрямовані на вирішення наукового завдання, що має істотне значення для розвитку української науки конституційного і муніципального права та правозастосування.

Зважаючи на викладене, можна дійти загального висновку, що дисертація на тему **«Соціально-економічні права людини в умовах глобалізації: теоретичні та практичні аспекти»**, яка підготовлена за спеціальністю 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право, відповідає вимогам Порядку присудження ступеня кандидата юридичних наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її авторка – Щербатюк Ірина Олександрівна заслуговує на присудження ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право.

Офіційний опонент –
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри теорії права
та конституціоналізму
Національного університету
«Львівська політехніка»

Ірина ЖАРОВСЬКА

Підпис **Жаровської Ірини Мирославівни** засвідчую
Вчений секретар НУ «Львівська політехніка»
Кандидат технічних наук, доцент

Роман БРИЛИНСЬКИЙ

